

Академик Љубомир ЗУКОВИЋ

Академија наука и умјетности Републике Српске
Бања Лука

ПИРЛИТОРСКИ ВОЈВОДА МОМЧИЛО

АПСТРАКТ: У областима екстремног патријархата, жена је увек под сумњом, а њена верност константно је на провери. У том контексту, Видосавин поступак тумачи се као вид побуне против патријархалних образаца на којима почива породица војводе Момчила, што у значајном мери представља новину у анализи ове песме. У наставку рада, одређена певачева стваралачка решења посматрају се у светлу његовог непосредног искуства из времена хајдуковања, а такође се проблематизује и питање зашто осталих пет варијаната ове песме није сачувано.

КЉУЧНЕ РИЈЕЧИ: Војвода Момчило, Вук Караџић, Стојан Ломовић, Видосава, издаја, патријархат

Војвода Момчило, јунак једне од најлепших наших народних епских песама, историји није непозната личност. Зна се да је живео и деловао у четрнаестом веку, а да је обитавао у утврђеном граду Периториону на обалама Егејског мора. Располагао је, за оно време, знатном оружаном силом од неколико хиљада бораца с којима је прискакао у помоћ, час Србима, час Византијцима, час Турцима, све у зависности од тога ко би га за војничке услуге боље наградио. За неке је био само хајдучки старешина, за неке војвода, а једно време се поносио и титулом севастократора, која је у то време била на високој цени. Изгледа да је пажњу савременика привлачио и својим изгледом, снагом и стасом, јер се у једном оновременом турском епу каже да је био висок као минарет. Но, како је он прискакао у помоћ многим, многим се и замерио, тако да су се они у једном тренутку удружили против њега и потукли га. Нашавши се у невољи, он покушава да се бекством до-

могне свога утврђеног града Периториона, не би ли у њему нашао спас, али удари на затворене градске капије, јер су се они који су били унутра, очигледно, уплашили и за своје живот, а по среди је могао бити и још какав, нама данас непознат, разлог да га његови суграђани оставе на милост и немилост кивним прогонитељима. У сваком случају, ту је био крај његовом бурном животу. Они који су освојили град били су милостиви према његовој жени. Допустили су јој да из двора узме што жели и с пратњом је оправали у род.

Сасвим довољно да се у народу запреде прича о томе како је прослављеног војсковођу издала његова жена. А кад прича једном крене, поготову кад добије облик епске народне песме, кад, дакле, окрилати, сасвим је неизвесно докле све може стићи и каквим се све појединостама успут може обогатити.

Од десетак сачуваних варијаната ове песме, сам их је Вук записао шест, овде ће, и то из једног посебног угла, превасходно, бити говора о оној коју је он објавио у својој другој књизи *Српских народних пјесама*. Она је, уосталом, од свих познатих нам варијаната и најлепша. Смишљајући наслове песмама које је прикупио и одабрао за штампу, Вук Караџић се, вероватно, ни од кога није толико огрешио колико о легендарног пирлиторског војводу Момчила у знаменитој песми хајдука Стојана Ломовића *Женидба краља Вукашина*. Извлачећи у наслов песме жгољавог и морално наказног скадарског краља, Вук је, у исти мах, можда и нехотице, гурнуо у други план њеног уистину главног јунака, срчаног горостаса војводу Момчила. Сима Милутиновић Сарајлија као да је имао више слуха за оно што је у песми главно, па је своју варијанту, забележену у Црној Гори од певача Петра Мркајића, насловио једноставно, али и посве одговарајуће – *Момчила смрт*. Вуков поступак је утолико теже разумети присетимо ли се, примера ради, чињенице да му се у наслову песме којом почиње његова трећа књига народних песама нашао и некакав кнез Богосав само зато што је Старини Новаку поставио питање: *Раиша, брате, оде у хајдуке?* И од њега измамио причу о томе.

Но, далеко важније од тога зашто је Вук Караџић, дајући наслов песми, претпоставио *журу* Вукашина, преиспољну хуљу, кукавицу и себичњака, племенитом и надасве трагичном лику војводе Момчила, јесте питање зашто је то учинила војводина љуба Видосава. Мало је вероватно да је на њен избор одлучујуће утицао врло вешто срочен опис, на једној страни, сурове лепоте гордога Дурмитора и хучне лепотице реке Таре, што све, заједно с Пирлитором у средини, образује један од најлепших предела на свету, и, на

другој страни, питомог крајолика око Скадра и зелене реке Бојане. За Видосаву се и ту где је затекло завереничко писмо Вукашиново могло наћи разноврсне ловине, па и понајлепше врсте рибе, ако и не баш *свакојаке*. Свакојаке, наравно, нема ни у Бојани, него само у писму лукавог краља Вукашина, коме је највише стало да до постављеног циља стигне најкраћим и најмање опасним путем. Тешко је за њену брзу и непоколебљиву одлуку да изда свога дивљена вредног мужа главни разлог видети и у томе што је он, ипак, само војвода, док је онај који је наговара на издају и злочин чак краљ, мада ту околност не би требало сасвим ни занемаривати. Никада људи према томе нису били равнодушни. Неке варијанте ове песме ту околност чак и наглашавају. По мом суду, одлучило је, ипак, нешто треће, или бар и нешто треће, а о чему се ради, ускоро ће се видети.

У питању је, тако се бар мени чини, прилично оправдано, а у најмању руку, сасвим разумљиво, женино незадовољство положајем у породици свога мужа. Оним како је у њој прихваћена и колико јој се верује, или обрнуто: колико се у њу сумња и од ње подозрева и пре него ништо је пружила и најмањи разлог за то. Незаобилазно је, наиме, питање: зашто Момчилова браћа и рођаци, који му точе вино, “прије њега сваку чашу пију”, и зашто сестра Јевросима, која му готови јело, “прије њега јело огледује”?

Очигледно, породица војводе Момчила је права правцата патријархална тврђава, царство у коме је ама баш све подређено мушкарцу, уз то и глави патријархалне заједнице. Ту снага и сигурност свакога појединца пресудно зависи од целине, за њу се живи и делује, и то према начелу: сви за једнога, један за све. Ту као и да не постоји право на лични живот појединца, или је то право, поготову кад су у питању женска чељад, сведено на врло узан простор. Снага појединца је у породичној задрузи, у ономе, како се то говорило, колико је *врућ с леђа*. У овој се песми то најочигледније показало у ономе незаборавном призору кад се њен главни јунак нашао “према Пирлитуру” и кад га је сусрело “девет враних коња, а на њима брата ниједнога”. До тог тренутка имали смо пред очима једну аждају у људском облику како кроз густе редове Вукшинове војске “крчи друма низ планину”, а онда му, одједанпут “малаксаше руке, те не може више да сијече”. Снази и уверљивости ове психолошке истине, која је, иначе, сама по себи неупитна, овде веома доприноси оквир у који је смештена.

Могуће је да Видосави Момчилова љубав према браћи и првобратучедима, његово безгранично поверење у њих и сестру јединицу – и по томе се види колико се у патријархалној породици остављало места за жену –

не би толико ни сметали, да, у исти мах, и он и његови најближи не показују онолико неповерења према њој лично, да тако дубоко и упорно, без очигледног разлога, не сумњају у њу, да је не доживљавају као страни тело у породици, које та породица тек ваља да провери, да га, најпре, према себи обликује и потчини, па тек након тога, кад јој почне безрезервно служити, и прихвати.

Само по себи то је сасвим добро што “није лако издати Момчила, ни издати нити отровати”, али није нимало добро, а за Видосаву је могло да буде и увредљиво и неприхватљиво, то што му се, мада деле ложницу, не може приближити ни на пушкет од оних који га чувају, рекло би се, пре свега од ње. Војвода Момчило између себе и своје љубе стално држи штит. Не само сестру, браћу и првобратучеде, него, утисак је, чак и оних четрдесеторицу “од града левера”. Чак су му и они ближи, и њима више верује, него својој жени. Мора да се Видосава, примећујући све то, осећала страшно пониженом и усамљеном, зато овај део њеног писма Вукашину не звучи само као исповест, него и као оптужба.

Од ње се тражило да без видљивих знакова незадовољства, сва та искушења, а могла их је доживети и као понижавања, подноси, да без жеље да мења и наде да се ту било шта сме и може променити, прихвати тај окоштални поредак ствари, вредности и схватања и у друштву и у породици. Једна варијанта ове песме, забележена на Косову, о томе сасвим отворено говори. У њој жена говори мужу: “Ја све доста имам, но ме, каже за љубу не гледаш. Имаш, каже, сестру Јевросиму. Она испраћа, она причекује, и мене ме за љубу не гледаш”.

Видосава се, очигледно, с тим никада није помирила и спремно је искористила прву подесну прилику да носиоцима тог и таквог поретка зада немилосрдан и осветнички киван ударац. Она је у тој својој намери и чину веома темељна и ништа не препушта случају, јер добро зна да се оно чега се прихватила мора обавити до краја, или га је било боље и не почињати. Свака несавршеност и непотпуност у том подухвату биле би по њу кобне, равне самоубиству. У својој одлуци и њеном остваривању Видосава испуњава и велику снагу и сасвим завидну храброст. Као да план који у свом писму краљу Вукашину износи до у појединости и не смишља први пут.

А да ли је војвода Момчило, ипак, за нешто крив, колико и због чега? Ако је и крив, он није грешан пошто је његова кривица од посебне врсте, рекао бих – чак трагичне. Крив може бити једино зато што се доследно понаша према једном прастаром општеприхваћеном моделу, што живи и де-

лује у његовом духу, и што му ни на крај памети није да нешто предузме како би га променио, а готово све чини да се он сачува и у пуној мери примењује и делује. Њему, очигледно није ни на крај памети да би тако нешто могло и смело било кога вређати, или му на било који начин засметати. Тако је било и јуче и прекјуче, па зашто би се то сад доводило у питање и мењало. Осим Момчила, који је свему томе стожер и ослонац, и глава и снага, истој ствари предано служе сви у породичној задрузи, његова браћа и братучеди, сестра Јевросима, која је, као женски узорни члан патријархалне породице без личног живота и личних жеља, рекло би се, и права. Осим Видосаве, таквом се начину живота и понашања нико други и не противи. Успротивила се, и то прилично жестоко, у једној другој нашој народној песми сестра Леке капатана, прелепа и на лепоту своју поносна, Роса, па се веома лоше провела. Сурово је казнио сестрић војводе Момчила Марко Краљевић, можда и најревностији заштитник патријархалног морала у нашој народној поезији.

Мада песма не нуди ни један конкретан разлог за Момчилову сумњу у Видосавину верност, осим, дакле, оних општих и архетипских, та сумња, ипак, постоји и пре него што су отпочеле њене припреме за издају. Зато се и може рећи да је она подсвесна и архетипска. Показаће се, међутим, да јој је био довољан и најмањи повод, па да свом својом жестином плане и у Момчиловој свести. Утисак је, заправо, да је таква сумња већ дуже време боравила на самом прагу који дели свест од подсвести, па јој је стога био довољан и најмањи повод да тај праг прескочи. – Тек што се суочио с чињеницом да се његова чувена сабља са очима “не да извадити”, већ да укроћена и крвљу умазана, спава “као да је за коре прирасла”, Момчило ће истога тренутка и гласно изговорити оно чега су се у подсвести, чини се, у његовој породици сви прибојавали, због чега су и били толико предострожни: “Издаде ме куја Видосава!”. Он то не слути, односно не претпоставља, већ одмах и сасвим одрешито тврди, као да је негде прочитао, или му неко сасвим јасно на уво шапнуо. Према томе, сав опрез и све мере предострожности, о којима је било речи, предузимане су, пре свега због Видосаве, јер се у њу, ако и не једино, а оно свакако највише сумњало, чак страховало. Она је улез и туђинка у породици, рекох, тој својеврсној патријархалној тврђави. Она је била од самог почетка, и за сваки случај, окружена општим неповерењем и одговарајућим мерама предострожности. Варијанта Симе Милутиновића се завршава стиховима: “Бог убио свакога јунака, ко ће жени у свем вјеровати”.

Иначе од неколико Вукових напомена уз ову песму најзначајнија је и најзанимљивија она како је војвода Момчило дошао до крилатог коња, док понајмање осећања за слободу и снагу песничког израза показује она која се односи на Момчилову сабљу. – “Ја не знам, каже он, шта значи сабља *са очима*, а ни пјевач ми није знао казати. Да није на њој била каква шара, као очи?” Вуку ни на крај памети није да би ово могла бити песничка метафора. Њене очи су вештина и прецизност којом је Момчило баратао са њом и погађао противника баш тамо где је намеравао и где је пожелео. Не кажемо ли ми данас за играча који на тај начин барата лоптом да његова свака лопта *има очи*?

Момчилово јунаштво и снага, његове моћи од помоћи: крилати коњ, који уз то и говори, сабља са очима, која, према томе не промашује, па се испред ње не може умаћи, помажу му против оне врсте противника који такође витлају сабљама и који се у бој залећу са коњима. Све је то, међутим, не само укротила, него добрим делом и уништила спретна женска рука и лукава памет, и то у тренутку кад је Момчило био озбиљно ганут женским сузама, кад је према жени осетио и показао посебну нежност и наклоност, кад је, на неки начин, изневерио себе, човека патријархалних назора и понашања које је с таквим назорима у пуном складу. Но, све то, ипак, као да има и једно универзалније схватање и објашњење, да не кажем законитост.

По томе су Момчилу слични и неки Андрићеви јунаци, а пре свих, Челеби Хафиз из приповетке *Труп* и онај газда Јеврем из приповетке *Немирна година*. И они су, наиме, били чврсти и постојани, чак и окрутни, праве правцате људске тврђаве којима “Бог неће, а људи не могу” ништа да науде, или да их бар у њиховој суровости и жестини укроте. Тако је то дуго времена људима изгледало. Почели су се рушити, а Челеби Хафиз ће доживети и најтежу врсту физичког и душевног страдања и унижења, онога тренутка кад су, уместо жестине и сурове доследности у своме ставу и односима према људима, осетили љубав и самилост, пре свега, према жени, а оне су потом, свака на свој начин, успеле да им ослабе и пажњу и чврстину, а да, уместо тога, у њиховим грудима пробуде и разгоре нека друкчија осећања и расположења. Та ће осећања жени сама отворати врата и бити јој поуздани путовођа по тврђави коју је пожелела, најпре да освоји, а потом и да је осветнички сруши. На крају, своје брукање и посртање започео је и неприкосновени епски јунак, Андрићев Алија Ђерзелез онога тренутка кад се изненада нашао на таласима љубавних страсти и осећања. Они су га потом збуњена и на таквим таласима пливању невешта почели додавати један друго-

ме све док се сасвим није изгубио. А тек колико је Ђоркан, али то је већ сасвим друга врста јунака, попио батина због свога ненадног и неконтролисаног љубавног заноса. Љубав је јака и оплемењујућа, али, врло често, и потпуно слепа и глува за опасности. Због ње се чине подвизи и рађају подвизници, али, неретко, и губи тло под ногама и превиђају подмукле противникове замке и намере. Од снаге и моћи, може да се претвори и у своју супротност - слабост, понижење и страдање.

Нешто слично тешко да би се могло десити краљу Вукшину, јер њега од сличних искушења и опасности штите самољубље и беспримерна себи-чност и безобзирност... чим му је, након песнички маестрално приказане сцене пресвлачења у Момчилово одело, постало белодано јасно да је Видосава њега ради издала јунака “кога данас у свијету нема”, да се то, утолико пре, може и њему десити, он јој је приредио грозну смрт, мада је претходно употребио сву своју лукавост и умешност да би је навео на издају и злочин. Вукашин је човек који најпрљавије послове обавља туђим рукама. Њему ће Момчилова сестра Јевросима бити верна не зато што га воли и цени – у нешто тако готово је немогуће поверовати – него зато што она, онаква каква је, жели да остане верна себи, аманету свога брата и неписаним моралним законима народа коме припада. Иначе последња Момчилова жеља многима се може учинити и чудном, и то из више разлога, мада је она, у датим околностима, не само логична, него и једино могућа, па стога и дубоко људска. Момчило, извесно, силно жели да се освети својој неверној и на зло спремној љуби и да, у исти мах, спаси и своју сестру, која се, оствари ли Видосава до краја своју жељу и намеру, у најбољем случају могла надати улози њене ропкиње.

Краљ Вукашин много чешће и успешније прорачунато размишља и закључује, него што је способан да осећа и воли. Нема он много илузија ни о томе колико лично вреди, поготову као јунак. Зато и није нигде и никад опуштен и неопрезан, најмање спреман на лични обрачун с противником, па: *ко добије, нек води обије*. Стојан Ломовић, певач ове песме, који је у своме животу био и хајдук и пандур, и који је крај, што га је у Вукашиновом писму Видосави онако маестрално описао зацело непосредно упознао, добро је познавао и психологију и прогоњених и прогонитеља. Спознао је он, ван сваке сумње, шта у човековом животу може да значи околност кад се у смртној опасности не може да учини ни оно што се у другим приликама радило *из шале*, “без невоље, тек из обијести”.

Занимљиво је да ће краљ Вукашин, чији је главни саучесник у овом не-

витешком обрачуиу војводи Момчилу истргао из руку “једну крпу платна” коју му је добацила кроз прозор сестра Јевросима, и тиме га лишила последње наде за спас, и сам доживети сличну судбину. Непозната Туркиња девојка, коју он за невољу сестрими у песми *Марко Краљевић познаје очину сабљу* добациће и њему “једну крпу платна”, и тако га, рањеног и беспомоћног, извући на обалу из надошле и крвљу замућене реке Марице. Но то за њега није била и лука спаса, већ последња прилика да се, можда, присети оних који су испред њега као немилосрдног прогонитеља такође покушавали да нађу спас и милост.

Песма хајдука Стојана Ломовића о пирлиторском војводи Момчилу на-топљена је мистиком краја у који је смештена њена радња. Та је мистика значајан део њене душе и крвотока пошто ју је сам певач доживљавао и осећао као стварност епског света о коме казује причу. Онај ко је свим својим бићем, као што је то био случај са Стојаном, веровао да зле жене могу на мистичан начин јести људе, да му је једна од њих, *као вештица*, и рођено дете ‘изела, па је он због тога убио, и потом робијао, зацело је веровао и у то да су у она далека епска времена постојали крилати коњи и сабље са очима. Без такве вере и епског заноса који је из ње проистицао оваква се песма није ни могла испевати нити у усменом колективном предању примити и опстати, уметнички се непрестано крепити и освежавати.

Певач је, разуме с, свим својим бићем на страни великог јунака војводе Момчила, али је он, томе у пркос, верно и упечатљиво сведочио о незавидном положају жене у патријархалној породици, о томе да се унапред сумњало и у њену љубав, и у њену верност, па и у њену жалост ако изгуби мужа. То је и био главни разлог што су се жене устручавале да јавно показују своја осећања према мужу, на пример да јавно туже и наричу за њима.

Прве варијанте ове песме, највероватније, настале су на простору на коме је био познат по свом деловању историјски војвода, односно хајдучки старешина, а, једно време, и севастократор Момчило, извесно не много после његове, по много чему, необичне погибије. Да ли се, и око чега, сукобљавао и са жупаном, а касније краљем Вукашином Мрњавчевићем, историји, засад, није познато, али је и то могуће, јер су били савременици и деловали су на истом простору. Вуков певач је, међутим радњу песме вешто сместио на простор Старе Херцеговине, Скадра на Бојани, поменувши, онако успут и земљу Васојеву, односно племе Васојевиће.

Занимљиво је да је један од најчувенијих Васојевића, Михаило Лалић, баш поводом ове појединости, осетио потребу да у свом дневнику, необич-

ног наслова: *Прутом по води*, упоредн најраније записану варијанту ове песме, *Од Нијемаца бан и жена Момчила војводе*, из збирке Валтазара Богишића са Вуковом варијантом. Тим поводом је, између осталог, записао и ово: “Изгледа да је Богишићев пјевач имао дар проницања у будућност: предсказао нам је офанзиве и продоре са Запада, од Дунава, сињу маглу и хиљаде љутих змија које су се нашим момцима и јунацима савијале око врата”. По њему, “Вуков пјевач је имао ужи видик. Земљу Васојеву, нејасним проклетством означену, као да је изабрао да изравна неке међуплеменске рачуне”. Изравњавања племенских и братственичких рачуна у народним песмама насталим и бележеним у Црној Гори, свакако, има. Овде на то може да упућује само то што се земља Васојева назива *проклетом*, иначе, у песми је поменута зато што се Васојевићи налазе на правцу којим је из Скадра у Језера стигао краљ Вукашин са својом војском.

На крају, ипак, осећам потребу да изразим једну своју недоумицу. – Утисак је да нимало није тешко разумети то зашто је Вук, између шест варијаната ове песме које је имао записане, и које су од варијанте хајдука Стојана биле “само мало друкчије”, одабрао за објављивање баш његову, јер она поседује несумњиве песничке квалитете, и, вероватно, је лепша од осталих пет, али, оно што није лако разумети, ни објаснити, јесте чињеница да варијанте које су јој жртвоване нису сачуване у Вуковој оставштини из које је, након његове смрти објављено још десетак књига народних песама. Ствар је утолико чуднија што је једну од тих варијаната несталих без трага записао од свога оца, казивача оних правих песничких бисера о Косовском боју и *Дијобе Јакишића*, а једну од Старца Рашка, певача, између осталих, и песама: *Зидање Скадра и Урош и Мрљавчевићи*. Објашњење за ову појаву није нимало једноставно понудити, утолико пре што је Вук у многим другим случајевима о једном истом догађају објављивао и по неколико песничких варијаната, уз ону његову чувену напомену: *опет то, само друкчије*, или чак, *опет то, само мало друкчије*, односно, *опет то, али друкчије*. Једино објашњење које ми, за његов поступак, у овом тренутку, пада на памет јесте да су се све те варијанте међусобно незнатно разликовале, па би и њихово објављивање деловало као понављање једне те исте песме.

Резиме

И поред несумњивог историјског слоја у структури ове песме - и краљ Вукашин и севастократор Момчило су савременици и историјске личности, а деловали су и на истом простору – у раду је главна пажња посвећена певачевим стваралачким, песничким решењима. Она су, једним делом, првенствено кад се ради о, у нашој народној епизи јединственом опису природе, доведена у везу са певачевим непосредним искуством из времена његовог хајдуковања.

Оно што је у тексту најбитније, и што у знатној мери представља новину у анализи ове песме, јесте то што је супротно Видосаве посматран и као могући вид њене побуне против патријархалне тврђаве у коју је готово заточена и вишеструким преградама чак одвојена од свога мужа. У жену се, и као *љубу*, мада уз њу, по правилу, иде стајаћи епитет *верна*, судећи по овој песми, увек сумњало и гледало са подозрењем. На први знак саботаже, не може сабљу да извуче из корица, Момчило напречац закључује: “Издаде ме куја Видосава!”

У тексту је, чини ми се с разлогом, постављено и питање зашто Вук осталих пет варијаната ове песме, без обзира на то што каже да су се све оне “само мало” разликовале од песме Стојана Ломовића, није сачувао макар у рукопису ако бар неку од њих није нашао за сходно и да објави. На његову душу иде и то што се у наслову ове прелепе песме није нашло име њеног главног јунака, војводе Момчила, него име његовог подлог убице, краља Вукашина.

ПИРЛИТОРСКИЙ ГЕРЦОГ МОМЧИЛО

Резюме

И возле несомненного исторического слоя в структуре этого стихотворения - и король Вукашин и севастрократор Момчило современники и исторические личности, но и действующие в одном и том же просторе - в работе главное средоточие относится к творческим способностям поэта, к его поэ-

тическим решениям. Они частично, преимущественно когда речь идёт о, в нашем народном эпосе обыкновенном описании природы, в связи с непосредственным опытом поэта когда был гайдуком.

То что является самым важным в тексте, что значительно представляет собой новизну в анализе этого стихотворения, есть то, что поступок Видосавы, замеченный возможным видом её бунта против патриахпльной крепости в которой она почти задержана и многочисленными разделами отделена от своего мужа. В женщину, и в «любу», хотя при ней, как правило, всегда идёт эпитет «верная» рассуждая по этим стихам, всегда сомневалось и смотрело на неё с подозрением. На первый признак саботажа, не успевая извлечь саблю из ножен, Момчило наспех выводит: «Изменила мне сука Видосава!»

В тексте, мне кажется с причиной, поставлен и вопрос почему Вук не сохранил оставшихся пять вариантов этого стихотворения, не смотря на то, что по его словам, все они «только мало» различались от стихотворения Стояана Ломовича, по крайней мере в рукописи, так как и не счёл необходимым публиковать их. К его совести подойдёт и то, что в заглавии этого прекрасного стихотворения нет имени его главного героя, герцога Момчила, а есть имя его подлого убийцы, короля Вукашина.

PhD Ljubomir ZUKOVIĆ

МОМЧИЛО, THE VOIVODE OF PIRLITOR

Summary

Despite the indubitable historicity of the famous epic poem about the Sebastokrator Momčilo – along with his contemporary historical figure King Vukašin who ruled over the neighboring area – this text places its focus on the folk singer's creative, poetic solutions. In part, they are brought into connection with the singer's direct experience from his time spent as a hajduk. This is particularly true of the portions of the poem that, uniquely to local epic poetry, describe the natural landscape.

What is most significant in this text – a novel insight in the analysis of this poem – is the action of Vidosava. Namely, it can be seen as a form of rebellion against the patriarchal fortress in which she is imprisoned in all but name, being penned in by multiple barriers, segregated from her husband. Although the word for the woman, *ljuba*, beloved, was always followed by *verna*, faithful, from this poem we can see that she was always looked on with suspicion. At the first hint of sabotage, when unable to draw his sword from the scabbard, Momčilo cries out instantaneously, “Betrayed by Vidosava, that cur!”

The text asks, with reason, why Vuk Karadžić did not find it appropriate to at least save the other five versions of the epic poem in manuscript, even if he did not wish to publish them all, regardless of the fact that they varied only “slightly” from the Stojan Lomović's version. It is to his eternal shame that the title of this beautiful poem does not feature the name of its main character, Voivode Momčilo, but rather the name of his vile murderer, King Vukašin.